

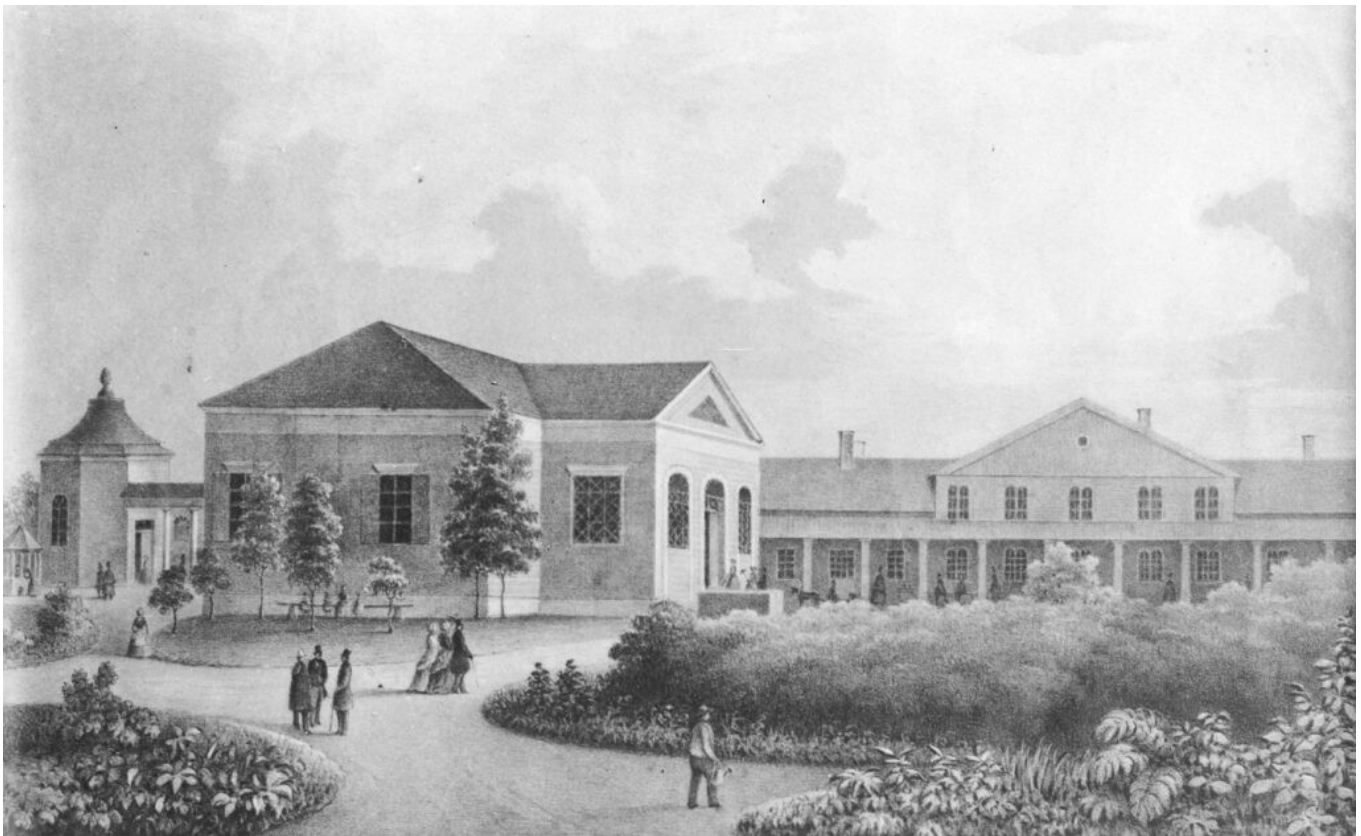
800 tarinaa Turun historiasta

1600-LUKU, 1700-LUKU, 1800-LUKU, 1900-LUKU

KUPITTAAN TERVEELLINEN VESI

22.12.2025 | TOIMITTAJA | KOMMENTOI

Kupittaaan lähteen vesi on ollut tunnettua parantavilta vaikutuksiltaan jo 1600-luvulta lähtien. Seuraavalta vuosisadalta lähtien terveyslähteen suosio kasvoi ja veden juojien määrä lisääntyi niin, että paikalle rakennettiin 1800-luvun alussa näyttävät kaivuhuonerakennukset. Tämä laitos oli myös alkuna Kupittaaan alueen nousulle Turun huvittelukeskukseksi 1800-luvulla.

Kuppis eller St.Henriks hälsokälla. Vasemmalla näkyy Kupittaaan lähteen kaivuhuone ja muut rakennukset kuuluvat kaivuhuoneeseen. Johan Jakob Reinberg 1853. Atelier Alppila, valokuvaaja, Eemeli Reuna, valokuvaaja. Reprokuva: Eija Karnisto / Turun kaupunginmuseo.

*

Elias Tillandz (1640–1693) oli ensimmäinen varsinaisen lääketieteellisen koulutuksen saanut professori Turun akatemiassa. Häntä pidetään myös Suomen kasvitieteen isänä. Hänen virkakaudellaan potilaiden hoitamista vaikeutti huomattavasti sairaalan puute. Turun raastuvassa käsiteltiin kesäkuussa 1691 Tillandzin pyyntöä saada pystyttää sauna Pyhän Henrikin eli Kupittaaan

lähteelle, jotta siellä voitaisiin hoitaa sairaita. Raati suostui tähän pyyntöön, minkä jälkeen Tillandz kokeili lähteen vettä useiden sairauksien hoidossa.

Turun seudulla ja erityisesti saaristossa esiintyi tuolloin paljon spitaalia eli lepra. Siksi Tillandz esitti, että lähteen viereen rakennettaisiin erityinen sairashuone sen selvittämiseksi, voitaisiinko spitaalisiä parantaa siellä. Alueelle rakennettiin esimerkiksi suomalainen sauna, jossa oli myös amme kylpyjä varten. Lopuksi alueelle rakennettiin lauta-aita estämään lepra sairastavien ja muiden potilaiden välinen kanssakäyminen.

Johannes Ekelund (1712/1713–1746) oli puolestaan ensimmäinen Turun akatemian lääketieteellisestä tiedekunnasta valmistunut lääkäri ja lääketieteen tohtori. Hänet julistettiin lääketieteen tohtoriksi vuonna 1743. Opintojensa loppuvaiheessa Ekelund väitteli tohtoriksi puolustaen joulukuussa 1741 latinankielistä väitöskirjaa *Examen Chymico-Medicum fontis soterii Kuppisensis*. Tutkimuksessa kuvattiin Kupittaan terveyslähteen veden ominaisuuksia sekä niitä sairauksia, joiden hoidossa vettä oli käytetty menestyksekkäästi.

*

Kupittaan prunni eli kaivo saavutti suosiota terveyslähteenä 1700-luvun kuluessa. Vuonna 1783 vuosittaisten vedenjuojien määräksi ilmoitettiin 100–150, ja esimerkiksi vuonna 1781 heitä oli 137. Tuolloin laitoksessa oli lähdesali, apteekkisali sekä huone köyhille ja sairaille juojille. Piha oli katettu, jotta vieraat eivät joutuisi käyskentelemään sateessa ja auringossa. Esimerkiksi vuonna 1797 Kupittaan juonti alkoi kesäkuussa ja köyhillä oli oltava papintodistus siitä, että he olivat sairaita ja varattomia. Vuonna 1822 kaivuhuoneella ilmoitettiin olevan keittäjättären, joka valmisti vieraiden ruoan. Tuolloin kaivonjuojia oli vuosittain 180–220.

Evert Julius Bonsdorff (1810–1898) oli aikansa merkittävimpiä lääkäreitä Suomessa. Bonsdorff toimi vuodesta 1853 Kupittaan terveyslähteen esimiehenä, ja hän korosti muodin mukaista vesiparannusta muun hoidon osana. Kupittaan terveyslähteellä toimi 1800-luvulta kaivomestari, joka johti veden juontia ja muuta siihen liittyvää oheistoimintaa. Vettä tuli juoda tiettyinä aikoina säännöllisesti tietty määrä, eikä miten sattui, jotta sen terveysvaikutuksista olisi ollut hyötyä. Jatkossa suositeltiin lämpimiä ja kylmiä kylpyjä saksalaisen Karlsbader-mallin mukaan. Tarjolla oli myös pullotettua vettä, jota vieraat saattoivat viedä mukanaan kotiin. Vuonna 1913 Kupittaan vesi tutkittiin Ruotsissa ja siinä oli runsaasti radiumia, jolla katsottiin olevan terveyttä edistävä vaikutus.

*

Kupittaanpuisto muokattiin vuonna 1820 kylpylävieraiden käveltäväksi. Vuonna 1824 sinne päätettiin rakentaa Charles Bassin upeat kaivuhuonerakennukset. Se käsitti 1800-luvun ensimmäisellä puoliskolla nykyisen puiston koillisosan, kylpylän alueen ja sitä ympäröivän pienen puustikon. Kupittaan puutarhakoulun toiminta alkoi alueella vuonna 1841 ja oppilaiden vastuulla oli hoitaa ympäröivää puistoa. Uudenmaankadun ja Itäisen Pitkätien kulmassa sijaitseva Kupittaanpuiston aukio, josta on näköalaa puiston puolelle, on rakennettu vuonna 1853.

jonka poikki johti kulku varsinaiseen puistoon. Tori uudistettiin 1880-luvulla, jolloin sinne istutettiin mm. vieläkin paikalla kasvava poppeli.

Kaivohuoneen vieraille oli tarjolla vuokrattavia hevosia terveysajeluihin. Puistossa järjestettiin myös konsertteja ja iletulituksia. Vähitellen ravintolatoiminta ja erilaiset esitykset laajenivat Kupittaan muihinkin osiin, joihin perustettiin ravintoloita. 1800-luvulla Kupittaa oli Turun huvittelukeskus, jota voisi verrata Kööpenhaminan Tivoliin. Kupittaan kaivohuonetoiminta päättyi vuonna 1885, kun vanhin kylpylärakennus paloi ja toinen huutokaupattiin siirrettäväksi pois. Juhlasali säilyi käyttämättömänä talvisotaan asti, jolloin se paloi. Nykyisin paikalla on enää lähdepaviljonki.

Veli Pekka Toropainen

Lähteet:

Veli Pekka Toropainen 2023: Kansanparantajasta lääketieteen professoriin – Sairauksien parantajat ja sairaanhoidon organisointi 1600-luvun *Turussa. Ennen ja nyt: Historian tietosanomat* 2/2023. <https://journal.fi/ennenjanyt/article/view/126013>. Luettu 18.11.2025.